

3. PREVERJANJE IN OCENJEVANJE

OCENJEVANJE – samostojna stopnja učnega procesa z lastno specifično didaktično funkcijo, ki ne sovпада niti s preverjanjem niti z utrjevanjem, čeprav je po svoje preverjanje in utrjevanje.

PREVERJANJE ZNANJA - Je proces, s katerim ugotavljamo, ali je usvojeno znanje postalo trajna sestavina učenčevega spomina.

* Dokimologija: veda o preverjanju in ocenjevanju

Nameni preverjanja:

- Ugotavljanje, ali so učenci dojeli učno vsebino; če ne, zakaj ne
- Diagnosticiranje z namenom, da se ne kopičijo vrzeli z razumevanjem
- Metarefleksija učiteljevega dela
- Vzgojni vpliv: učna disciplina, sodelovanje, samokritičnost, delovna kultura, manj kampanjskega učenja.
- Na učno vsebino deluje selektivno, usmerja na bistvo znanja, razvija kriterije, kaj je vredno in treba znati
- Omejuje prednost ocenjevanja

Značilnosti preverjanja znanja:

- Je sestavni del poučevanja in učenja
- Temelji na obnavljanju pojmov, njihovih zvez in povezav, ki se jih je učenec naučil
- Učenci dobijo povratno info. o svojem delu

*Edukacijsko preverjanje in ocenjevanje: povezati poučevanje, preverjanje, utrjevanje in ocenjevanje v neločljivo celoto.

Preverjanje znanja je lahko:

- Procesno – neprestana povratna informacija med samo obravnavo učne vsebine. Usmerjeno je na potek učenja, na delne učinke.
- Finalno – ob koncu obravnave, k sklepnim rezultatom, k razumevanju celote. Ali so učenci razumeli učno temo ali sposobnost kot celoto.

Oblike preverjanja:

- Posredne – te so pridobljene z učiteljevim skrbnim opazovanjem, kako učenci sodelujejo, odgovarjajo, pišejo. Pomembna je tudi mimika učencev. Ta opazovanja so opozorilo, kam usmeriti razlago in nato preverjanje.
- Neposredne – 1. USTNO PREVERJANJE (uporabljamo ga pri procesnem sprotnem preverjanju)

2. PISNO PREVERJANJE

(primernejše za zaključene učne teme)

3. PRAKTIČNO

PREVERJANJE (povezano z uporabo znanja; tukaj lažje odkrivamo mehanično znanje in izboljšujemo kakovost).

OCENJEVANJE je merjenje znanja, spretnosti, navad, sposobnosti in prizadevanj učencev. Merjenje opravljamo s posebnimi oblikami (ustno, pisno) in sredstvi, ter z dogovorjenimi znaki (ocene).

- atributivne ocene: MU, U, ZU (LV, GV, ŠV, GOSP, TEH)

Ocenjevanje je vedno vpeto v pouk kot celoto in ob učnih načrtih sodoloča:

- kaj se poučuje in uči
 - kako se poučuje in uči
- določa torej kakovost pouka.

Kdaj je dopustno ocenjevanje:

Takrat, ko sta izpolnjena predhodna pogoja: PREVERJANJE IN UTRJEVANJE.

Namen ocenjevanja:

- informativnost □ prehod iz razreda v razred
- selektivnost □ prehod iz osnovne v srednjo šolo in na univerzo
- represivnost □ kakšna je upravičenost strahu, listanje po redovalnici
- pedagoški in motivacijski nameni □ učenci si želijo priznanj, pozitivne ocene

Sestavine ocenjevanja:

- znanje ali spoznavna komponenta. Kaj pa je znanje? Gre torej za kakovostne in informativne sestavine znanja, temeljne pojme, logično os, strukturo učne vsebine.
- Praktična komponenta – se pravi sposobnosti in spretnosti, v ospredju je uporaba in aplikacija.
- Vrednotna komponenta kaže, koliko so bile zaznane in doživete vrednote spojene z učno vsebino
- Motivacijsko-emocionalna komponenta – zanimanje za učni predmet, občutek dolžnosti, prizadevanje
- Genska komponenta (nadarjenost za predmet)
- Objektivna komponenta (možnosti za učenje).

VRSTE ZNANJA:

- DEKLARATIVNO – podatki, dejstva, prepričanja, mnenja in bolj kompleksna vsebinska znanja (razlage,..)
- PROCEDURALNO – postopki za uporabo znanja v določenih procesih. Izkazuje se z ustreznimi praktičnimi aktivnostmi.
- KONDICIONALNO (strateško) – gre za ugotavljanje, kdaj, kje in zakaj uporabiti proceduralno in deklarativno znanje (načrtovanje, kombiniranje strategij):

Karakteristike ocen:

- Veljavnost ocene je toliko večja, kolikor celovitejša je, od tega je tudi odvisna prognostičnost
- Zanesljivost oz. točnost, če se v nespremenjenih pogojih ponovno potrdi.
- Objektivnost, če ocena izraža predmet ocenjevanja.
- Občutljivost – pokažejo se razlike v znanju.

Veljavnost ocenjevanja

- Prognostična ali napovedna veljavnost: ali lahko na osnovi ocen oz. rezultatov napovemo uspeh v nadaljnjem šolanju.
- Posledična veljavnost: gre za posledice, učinke, ki jih ima določena vrsta ocenjevanja na učenje in pouk (npr. učenci se učijo drugače, če pričakujejo naloge izbirnega tipa kot če bodo morali odgovore sami oblikovati).

Načini ocenjevanja:

- USTNO OCENJEVANJE (spraševanje)
- PISNO OCENJEVANJE
- PRAKTIČNO OCENJEVANJE.

**V pravilniku je zahteva, da mora učitelj pridobivati ocene na različne načine (pisno, ustno). Čez celo leto mora učenec dobiti 6 ocen (3 pisne in 3 ustne).

USTNO OCENJEVANJE (spraševanje):

- Najstarejši način
- Poteka po modelu vprašanj - .odgovor
- Pomembna je kakovost vprašanj in postavitev problemskih situacij
- Primerno za številčno in opisno ocenjevanje
- Nanj vpliva:
 - odnos učitelj – učenec (simpatija, antipatija)
 - miselni in drugi vzorci učitelja (dobesedna reprodukcija – ali ti mora učenec povedati odgovor točno tako, kot si ti povedal, ali lahko s svojimi besedami))
 - sistem znakov učitelja (geste, prikimavanje – tako nam učitelj pomaga)
 - različne verbalne sposobnosti, besedni zaklad in spomin učencev (socialno okolje, spol učenca)
 - učenčeva spretnost spreminjanja vprašanja (učitelj postavi vprašanje, učenec ne zna in odgovarja na nekaj drugega)

PISNO OCENJEVANJE:

- Podlaga za oceno so pisno izdelki učencev
- Vsak pisni izdelek je dokumentacija (ga lahko še enkrat pogledamo)
- Učenci dobijo enaka in enako težka vprašanja
- Ni obremenjeno z odnosom učenec – učitelj
- Večja resnost
- Je zelo ekonomično (vsi pišejo v 1h, kar nam pri spraševanju ne uspe)
- Napovedati je potrebno vsaj 1 teden prej (učenci v 1 tednu ne smejo pisati več kot 2 testa)

* Znanje, ki je visoko statusno (pomembno), se ocenjuje pisno.

Oblike pisnega ocenjevanja:

- kontrolna naloga: oblika objektiviziranega načina ocenjevanja. Zajema krajši obseg in globino snovi, omogoča hiter in objektivni način pridobitve ocene.
- naloge objektivnega tipa: podobne so testom znanja, vendar ne upoštevajo vseh merskih karakteristik.
- Ugotavljajo predvsem učenčovo osnovno razumevanje znanja
- Težje ugotavljajo njegovo globino
- Vprašanja v nalogah objektivnega tipa so: - **ODPRTEGA TIPA** (tukaj lahko učenci celoviteje izrazijo svoje znanje)

- ZAPRTEGA TIPA (vsebujejo

več modalitet; zelo malo učenčevega izražanja, ker izbira med tem, kaj je dano; obnavljanje; ugibanje)

Naloge zaprtega tipa:

- Naloge dopolnjevanja: nakazani odgovor je potrebno dopolniti. Te naloge so rešljive na podlagi asociacijskega znanja (Žareča žica izžareva toploto in _____).
- Alternativne naloge: terjajo pritrdilni ali nikalni odgovor na neko trditev. Tu je največja možnost ugibanja (Ameriko je odkril K. Kolumb. DA NE).
- Izbirne naloge: učencem ponujajo več odgovorov, med katerimi je le eden pravilen. Večja je sorodnost nakazanih odgovorov, bolj silijo učence k razmišljanju (a, b, c možnost).
- Naloge povezovanja in urejanja: sestavljene so iz dveh ali več kolon podatkov, ki jih učenci urejajo in povezujejo. Kolikor več logičnih odnosov je vgrajenih vanje, toliko bolj aktivirajo učenčevo razmišljanje.

Prednosti nalog zaprtega tipa:

- Zajemajo večji obseg učne vsebine in s tem dober pregled nad učno snovjo.
- Hitrejše, racionalnejše ocenjevanje.
- Večja zbranost učencev.
- Več samostojnosti učencev.

Pomanjkljivosti nalog zaprtega tipa:

- Manj je samostojnega izražanja učencev.
- Poudarek je na obnavljanju in ugibanju.
- Niso upoštevane individualne posebnosti učencev.

Naloge odprtega (esejskega) tipa:

- Poudarek je na vrednotenju znanja.
- Spodbujajo razumevanje učencev.
- Osredotočijo se na bistvo.
- Pomembno je interpretiranje podatkov, dokazovanje, reševanje problemskih situacij.
- Formuliranje povzetkov.
- Poudarek na osebno izražanje, ne samo na osnovnem znanju; naš pogled.
- praktično ocenjevanje: učenci pretvorijo teoretično znanje v operativno znanje oz. ga preverijo na praktičen način – z delom. Pomembno je razumevanje, na osnovi tega pa uporaba znanja. Uporabno je na različnih področjih (TEH, ŠV, GLA, MAT, jeziki – plakati,...)

Zahteve pri ocenjevanju znanja:

- natančna obnova učne snovi (iz učbenika, iz zapiskov, ki so nastali po učiteljevi razlagi)
- količina zapomnjenih podatkov
- dobesedna obnova definicij
- razumevanje snovi
- raba usvojenega znanja v novih primerih

- učenčev kritičen odnos do snovi
- lastni pogledi in razmišljanja učenca
- povezovanje znanja z drugimi predmeti
- učenčevo navajanje novih primerov o obravnavani snovi.

****SOLO TAKSONOMIJA (pomembna je pri ustnem spraševanju)**

- temelji na bolj celostni oceni ravni razumevanja
- uporabna pri ocenjevanju kakovosti učenčevih odgovorov na odprta vprašanja.

Glavne stopnje solo taksonomije:

Primer: Zakaj je običajno več dežja na morski strani pobočja?

1. PREDSTRUKTURNA – PRIPRAVLJALNA STOPNJA: še ni pravega znanja (Odg.: Ker pade več dežja na morski strani).
2. ENOSTRUKTURNA STOPNJA: učenec upošteva en vidik (Odg.: Ker pride veter z morja najprej do tega pobočja).
3. VEČSTRUKTURNA STOPNJA: učenec pozna več vidikov, jih še ne zna povezati in pravilno razložiti (Odg.: Veter prinese vlago z morja; ko jo odda, je nima več za drugo pobočje).
4. ODNOSNA STOPNJA: učenec poveže pomembne vidike, vendar le za dano situacijo (Odg.: Ko se vlažen zrak z morja dviga po pobočju, se ohlaja in oddaja vlago, ki se kondenzira in povzroči dež. Ko pride do druge strani pobočja, pa je veter že suh).
5. ABSTRAKTNA STOPNJA: učenec poveže in razume razne vidike, zna jih prenesti na druge situacije, ker razume princip ali zakonitost na abstraktni ravni (razloži pojav kot v prejšnjem primeru, vendar poudari, da je učinek odvisen od reliefa, T, širših podnebnih razmer; zna napovedati, kaj se zgodi v spremenjenih razmerah).

OBLIKE OCENJEVANJA:

- številčno
- opisno

Obe obliki imata skupno ozadje, to je spremljanje učenčevega napredka s prilagojenim sistemom ocenjevalnih postopkov, tehnik in instrumentov. Sledi različni zapis ocene.

1. ŠTEVILČNO OCENJEVANJE

- temeljna namera tega ocenjevanja je eksaktno merjenje učenčevega znanja, njegove storilnosti
- ima pozitivne (motivacija) in negativne plati (tekmovanje, pomanjkanje individualizacije, učenje za oceno,...).

Prednosti in pomanjkljivosti številčne ocene	
hitra, globalna predstava o učenčevem uspehu	podrobnosti so zakrite
lažja primerjava ocen	skromna individualizacija

2. OPISNO OCENJEVANJE

- bližje vrednotenju
- znanje in sposobnosti razčlenjujemo, opozarjamo na pomanjkljivosti, poiščemo vzroke zanje, razkažemo izboljšave.

Kaj so opisni kriteriji?

- s pomočjo opisnih kriterijev preverjamo realizacijo ciljev in standardov znanja
- pri njihovi pripravi izhajamo iz učnega načrta
- služijo za povratno informacijo tako učitelju kot učencu.

Postopek priprave opisnih kriterijev:

- določitev področja (npr. govorno, pisno sporočanje, utemeljevanje pri matematiki,...)
- določitev kriterijev (npr. tekoč govor, sodelovanje v pogovoru,...)
- priprava opisnikov – deskriptorjev, ki so opisi kakovosti dosežkov na posamezni stopnji.

**Vrste opisnih ocen:

- sprotne opisne ocene (učitelj jo beleži sproti k učenčevim pisnim izdelkom), zraven so napisane tudi točke; učitelj pa jo predstavi staršem na govorilnih urah
- opisna ocena ob koncu semestra
- zaključna opisna ocena.

**Negativni znaki opisnih ocen: starši in učenci jih ne vzamejo resno; starši si ne znajo pojasniti teh opisnih ocen in je lahko zanje potem, ko pridejo številčne ocene, prevelik šok.

* Drugo triletnje: ob številčni oceni je tudi opisna ocena.

Napake pri ocenjevanju:

- halo učinek – na oceno poleg znanja neupravičeno vpliva splošno mnenje o učencu, njegove prejšnje ocene
- logična napaka - podobno ocenjujemo stvari, za katere menimo, da so si po logiki sorodne
- učinek prvega vtisa – povzroči, da učenca tudi pozneje ocenjujemo tako kot prvič
- vpliv stereotipov in predsodkov – na ocenjevanje pretirani vplivajo npr. spol, socialni izvor, zunanost,...
- osebna enačba – pretirana strogost ali popustljivost
- prilagajanje vzorcu – učitelj prilagodi kriterij razredu, skupini, letniku. Z motivacijskega vidika je to ugodno, z vidika objektivnosti pa ne.

Odnos med eksternim in internim ocenjevanjem:

- interno ocenjevanje: učiteljevo spremljanje znanja in ocenjevanje
- eksterno ocenjevanje: naloge se sestavijo zunaj šole, vse šole pišejo naenkrat ob približno enakih pogojih (NPZ – nacionalno preverjanje znanja: ne vpliva na vpis v SŠ, MATURA).

* Za vpis v SŠ so pomembne ocene 7 – 9. razreda; če je več učencev z istimi točkami, pogledajo število točk na NPZ in priznanja.

Značilnosti:

- terminološka nejasnost; prepletajo se s pojmom učna metoda
- skupinski imenovalac – odprti pouk, ki ga prilagajamo značilnostim učencev, sodelovanje učencev.

STRATEGIJE:

- odkrivajoči pouk
- raziskovalni pouk
- projektni pouk
- problemski pouk
- ravnanski ali delovni pouk
- izkustveni pouk
- programirani pouk
- timski pouk.

1. ODKRIVAJOČI POUK (odkrivajoče učenje)

- bolj didaktični koncept, načelo, ki naj usmerja vse strategije pouka
- učenci spoznavajo bistvene dejavnike neke učne situacije v njihovi razvojnosti in dialektičnosti – globlje razumevanje
- zahteven zlasti za šibkejše učence
- zahteva vedno odkrivajoče učenje.

Vpliva na:

- samozaupanje
- vztrajnost
- koncentracijo
- samoaktivnost
- motiviranost.

2. RAZISKOVALNI POUK

- posebna strategija znanstvenega spoznavanja
- v pouk vnašamo elemente znanstvenega dela

Namen:

- odkrivanje novega
- uvajanje v metode in tehnike raziskovalno-znanstvenega mišljenja.

Pri učencih vzpodbuja različne možnosti mišljenja, doživljanja, vrednotenja.

3. PROJEKTNI POUK

- povezovanje več učnih predmetov in več učiteljev
- možnosti za medsebojno spoznavanje in socialno učenje
- poteka zunaj rednega pouka.

Učenje pri projektne pouku:

Faze projektne delo:

- iniciativna/idejna; kaj bi raziskovali
- skiciranje (kako bomo začeli delati)
- načrtovanje (učitelj beleži vse ideje učencev in jih mora zožiti; pri tej fazi lahko končamo, a je bolje, da nadaljujemo z izvajanjem)
- izvajanje (razstava)
- sklepni del (predstavitve širši publiki).

Tipi projektne delo:

- konstruktivni (nastane izdelek; npr. voščilnica, dramska predstava, šolski časopis)
- usvajanje n vrednotenje (vrednotenje dogodka)
- problemski (reševanje problema)
- projekt tipa učenja (usvajanje znanja; npr. ZGO tekmovanje).

Čas trajanja:

- dnevni
- tedenski
- celo šolsko leto.

4. PROBLEMSKI POUK (sami predelali)

- podoben raziskovalnemu
- osredotočen je na probleme, ki so lahko fiktivni, teoretični, praktični
- vselej potrebna problemska situacija, ki zahteva intelektualno napetost, koncentracijo, rešitev hipoteze...
- ustvarjalno mišljenje, divergentnost, kritičnost...

5. RAVNANJSKO ALI DELOVNO USMERJENI POUK (sami predelali)

- pojavi se v okviru delovne šole
- temelji na celostnem povezovanju, glave, rok in srca
- rezultati niso le teoretično vedenje, marveč tudi vrednote in praktično uporabno znanje; pomembna vzgojna in socialna funkcija
- obsega: dramatizacije, filmanje, organiziranje prireditev, izdelovanje modelov, delovanje na glasbenem področju, v knjižnici, računalniškem centru...
- ne omejuje se le na »proizvodno« delo v šolski delavnici, vrtu...

6. IZKUSTVENO USMERJENI POUK (sami predelali)

- pomembno vrednost so mu dajali didaktiki, ki so izhajali iz empirizma, senzualizma, pa tudi racionalisti
- Herbart je poudarjal, da pride človek do znanja preko izkušenj, šola pa jih mora pomočjo razuma dvignati na višjo raven
- izkustvo simbolizira neko predhodno delovanje in njegov pomen – ni le praktična rutina, temveč ozaveščena in kritična podloga učenja
- ločimo neposredno in posredno izkustvo
- nujne so pester, čimbolj življenjske učne situacije

7. PROGRAMIRANI POUK (sami predelali)

- oblika samostojnega individualnega učenja, ki ga usmerja vnaprej pripravljeni program z vgrajenimi učnimi navodili
- program je lahko sestavljen linearno (enak za vse učence) ali razvejano (dodatne informacije – diferencirano učenje)
- v praksi se je skromno uveljavil, vplival je na operativno zapisovanje učnih ciljev, logično razčlenjevanje učnih tem, večjo individualizacijo, samostojno učenje, učno motivacijo
- uporabljamo ga lahko pri temah, ki ne dopuščajo različne interpretacije, kjer lahko pogrešamo kooperacijo med učenci in učitelji, potrebno je strogo vodenje, prisotni so šibki socialni odnosi
- je podlaga pouku s pomočjo računalnika

Nastal je iz potrebe po:

- natančni opredelitvi tistega, kar naj bi se učili
- določanju aktivnosti, ki bi zagotovile uspeh in priskrbele sredstva zanj

Ustvarja lahko ugodno psihološko klimo za pridobivanje znanja, za nadzor in potek učenja ter za razvoj človekovih sposobnosti. Na njegov razvoj so vplivala spoznanja iz psihologije učenja, logike in kibernetike. Omogoča individualno delo.

8. TIMSKI POUK (na izpitu!!)

- sodelovanje dveh ali več učiteljev
- tesnejše povezovanje sorodnih predmetov (poudarek v 2. in 3. triletju)
- celovitejše znanje učencev
- večja učna aktivnost in samostojnost učencev.

Razvijati se je začel v začetku 20. stoletja.

Intenzivneje govorimo o njem z uvedbo 9-letke.

Gre za skupno **načrtovanje in izvajanje** 2 sodelavcev.

Uzakonjen je za 1. razred 9-letke, in sicer 1/2 učnega časa delata skupaj učitelj in vzgojitelj.

Namen:

- da se ob izkušenem učitelju razvijajo mlajši
- popestriti pouk
- da prihajajo skupaj dobri in manj dobri učitelji.

Timski pouk ni enak delu v skupini, saj se timski pouk nanaša na skupno delo 2 ali več učiteljev (1. razred: učitelj + vzgojitelj; v ostalih razredih: 2, 3,..učitelji).

1. razred 9-letke

Sodelovanje: učitelj + vzgojitelj (v polovici učnega časa)

Obsega skupno:

- **načrtovanje** (1-krat tedensko skupaj naredita pripravo in se dogovorita, kaj bo katera počela)
- **izvajanje** (načrt izvedbe)
- **evalviranje/vrednotenje**: - dela (s čim smo bili zadovoljni, kaj bi lahko bilo bolje; pomembno je zaradi višje kakovosti)

- izdelkov učencev.

9. INTEGRIRANI (CELOSTNI) POUK

Namen:

- kjer je mogoče, naj učitelj vsebino učnih predmetov med seboj povezuje; in sicer zato, da učenci dobijo celovitejše/bogatejše znanje.

Ali je možno, da lahko vse znanje združimo?

- ne, tudi celostni pouk ima svoje omejitve. Ključni moment pri odločitvi, kateri predmeti se lahko med seboj povezujejo je spoznavanje (upoštevati je potrebno realni princip in princip umetniškega ustvarjanja).